

**Савченко Р.О., к.е.н.,
Чайкін О. В., здобувач, провідний фахівець
відділу міжнародного співробітництва
Житомирський національний агроекологічний університет**

ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ ЕКОЛОГІЧНО СЕРТИФІКОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА

Екологічне спрямування глобального екологічно безпечного виробництва за умов його високої економічної та екологічної ефективності набуло сьогодні високої актуальності. Міжнародні стандарти серії ISO 14001 встановлюють вимоги до систем екологічного менеджменту, щоб надати організаціям (компаніям, підприємствам, виробникам) ефективний інструмент для розроблення політики і визначення задач задля досягнення зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Використовуючи цей інструмент, виробники здобувають можливість отримати додаткову конкурентну перевагу та покращити свій імідж як на регіональному рівні, так і в масштабах країни.

Багаторічна практика розвинених країн світу демонструє екологічні, економічні та соціальні переваги екологічно сертифікованого виробництва, що свідчить про перспективність запровадження такого способу виробництва вітчизняними підприємствами з метою задоволення потреб споживачів сертифікованою продукцією та сприяння розвитку внутрішнього і зовнішнього ринків екологічної продукції [1]. Додатковим є ефект забезпечення фінансової стабільності та прибутковості для самовдосконалення, зростання професіоналізму та екологічної відповідальності працівників, а також впровадження кращих практик міжнародного досвіду.

За даними світової організації зі стандартизації динаміка кількості виданих підприємствам в світі сертифікатів серії ISO 14001 має позитивний характер (рис.1). Згідно з офіційним даними Міжнародної організації зі сертифікації, станом на 2015 рік кількість таких підприємств склала 319324 од., річний приріст – 22588 виробників (рис.1). Щодо сільськогосподарських підприємств, то їх кількість сягнула 2282 [5]. Протягом досліджуваного періоду більшість регіонів продемонструвала зростання частки екологічно сертифікованих виробництв. Зокрема, частка Східно-азійського і Тихоокеанського

регіону зросла на 3 %, проте частка Європейського регіону зменшилась на 4 %, що зумовлено по-перше активнішою участю у екологічно сертифікованому виробництві підприємств менш економічно розвинених проте більшими за площею регіонів, і по-друге збільшенням обсягу інвестицій у країни з перехідною економікою та економікою, що розвивається.

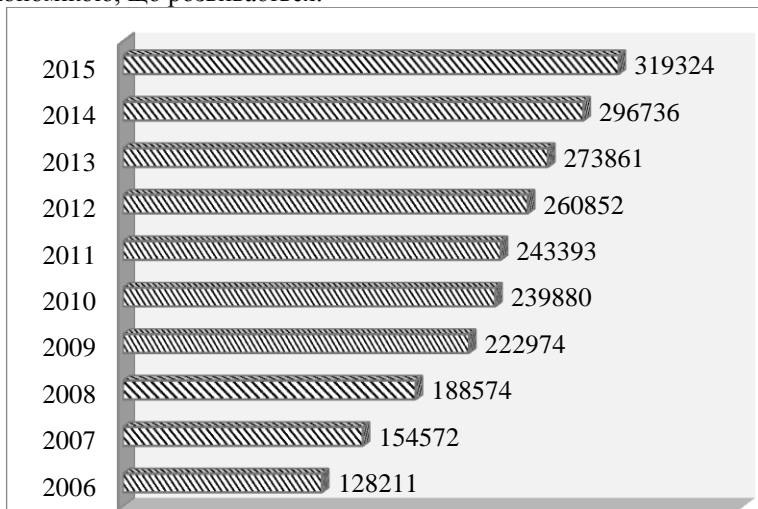

Рис. 1. Світова динаміка кількості виданих сертифікатів серії ISO 14001, 2006 - 2015 рр.

Джерело: [5].

Щодо галузевого складу сертифікованих за стандартами Міжнародної системи управління навколишнім середовищем серії ISO 14001 підприємств станом на 2015 р., переважають підприємства галузі будівництва (18 %), виробництва металу та металевих виробів (10 %), електротехніки, оптики (9 %), суб'єкти оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів (7 %), машинобудування (6 %) [2]. Частка підприємств галузі сільського господарства, рибальства складала лише 1 %. Проте, необхідно зазначити що простежується загальна позитивна динаміка кількості виданих за останніх 10 років сільськогосподарським підприємствам сертифікатів Міжнародної системи управління якістю серії ISO 14001 в світі. У ході дослідження встановлено, що більшість респондентів – (46,7 %), серед видів екологічно безпечної продукції роблять вибір на користь продуктів харчування, основою яких є сільськогосподарське виробництво. Крім того, 29,3 % споживачів купують екологічно

сертифіковане дитяче харчування, 18,6 % – косметичні вироби, 3,9 % – побутову хімію, 1,5 % – інші сертифіковані вироби, серед яких одяг, канцелярські вироби та предмети декору та інтер'єру.

У досліджуваній період Італія не тільки залишилась лідером за кількістю сертифікованих підприємств (22350 станом на 2015 р.), але й продемонструвала суттєвий приріст – на 5010 підприємств у порівнянні з 2011 роком. Також, за офіційними даними Міжнародної організації зі стандартизації, у досліджуваній період значний приріст кількості сертифікованих виробництв спостерігався у Туреччині (121%), Румунії (43%), Швейцарії (34%) та Німеччині (32 %) [3]. Проте, у деяких європейських країнах, навпаки, спостерігалось зменшення кількості екологічно сертифікованих підприємств (Іспанія, Франція, Чехія та ін.), що частково було зумовлено нестабільним політичним становищем як у світі, так і в цих країнах; передкризовими явищами та перенесенням виробничих потужностей у країни що розвиваються з дешевшою робочою силою.

Базовою передумовою для запровадження екологічно сертифікованого сільськогосподарського виробництва є динамічний розвиток ринку сертифікованої продукції. Так, Швейцарський ринок екологічно сертифікованої сільськогосподарської продукції демонструє довгострокову тенденцію до значного зростання не піддаючись впливу жодних негативних економічних чинників та у 2015 р. досягнув 1,5 млрд євро. Німеччина ж має найбільший ринок екологічно сертифікованих продуктів в ЄС, ємність якого у 2015 р. перевищила 8,6 млрд євро. а на світовому рівні поступається лише США – 35,8 млрд євро [2]. Експерти FIBL відзначають що середні темпи росту ринку екологічно сертифікованої продукції в ЄС складають 10% на рік [4].

Розвиток виробництв екологічно сертифікованої продукції також слід розглядати як потенціальне джерело зменшення соціальної напруги на сільських територіях шляхом скорочення рівня безробіття сільського населення. Встановлено, що у досліджуваній період склалась тенденція до зниження потреби роботодавців у працівниках, залучених у сільське господарство. У 2015 р. ця потреба склала всього 1,2 тис. осіб, що становить всього 41 % від попиту у 2011 р. (2,9 тис. осіб). Також зменшилась кількість зайнятих у сільському господарстві працівників – з 714,6 тис. ос. у 2011 р. до 597,6 тис. ос. у 2015 р., що свідчить про скорочення робочих місць. Саме тому, екологічно сертифіковане сільськогосподарське виробництво як трудомістка галузь, може стати одним із шляхів вирішення проблеми зайнятості у сільській місцевості.

Отже, враховуючи розмір, темпи зростання та географічне положення, найбільш перспективним для вітчизняних виробників на сьогодні є ринок ЄС. Посиленню ролі екологічної сертифікації виробництва при створенні кооперативних сільськогосподарських об'єднань може сприяти наукове обґрунтування та імплементація мотиваційних механізмів залучення вітчизняних аграрних виробників до процесу запровадження сертифікованого виробництва, прецедентне використання міжнародних сертифікатів у маркетинговій діяльності підприємств, визначення конкретних переваг з боку держави.

Список використаної літератури

1. Bamber C. A Critical Review of ISO Management Systems Certification in the UK Agricultural Sector / Christopher Bamber, Enis Elezi and John Sharp // 9th Mibes International Conference, Vol. 30, № 5-1. UK. 2014 – p. 351-367.

2. Chaikin O. V. Certificated Agricultural Production Managment Systems and Innovations Implementation // O. V. Chaikin // Актуальные задачи управления качеством и конкурентоспособностью продукции в современных условиях: материалы международной научно-практической конференции. – Казань: Изд-во «печать-сервис XXI век, 2016 – 56-58 с.

3. Dankevych Y. Ecologically certified agricultural production management system development [Electronic resource] / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Agricultural and Resource Economics : International Scientific EJournal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – pp. 5–16. – Mode of access : www.arejournal.com.

4. Маслак О. Суб'єкти ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні / О. Маслак // AgriculturalandResourceEconomics: InternationalScientificE-Journal. –2017. –Vol.3. – No.2. – P.122–131. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.are-journal.com.

5. Міжнародна організація з стандартизації: офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/home/standards/certification.htm>

6. Савченко Р. О. До питання організації системи внутрішнього контролю / Р. О. Савченко. // Вісник ЖДТУ. – 2013. – №59. – С. 184–186.

7. Скрипчук П. М. Соціо-еколого-економічні засади природо-користування: інновації, інвестиції та механізм реалізації / П. М. Скрипчук, Н. І. Строченко, В. В. Рибак та ін. Монографія. – Рівне: НУВГП, 2014. – 454 с.